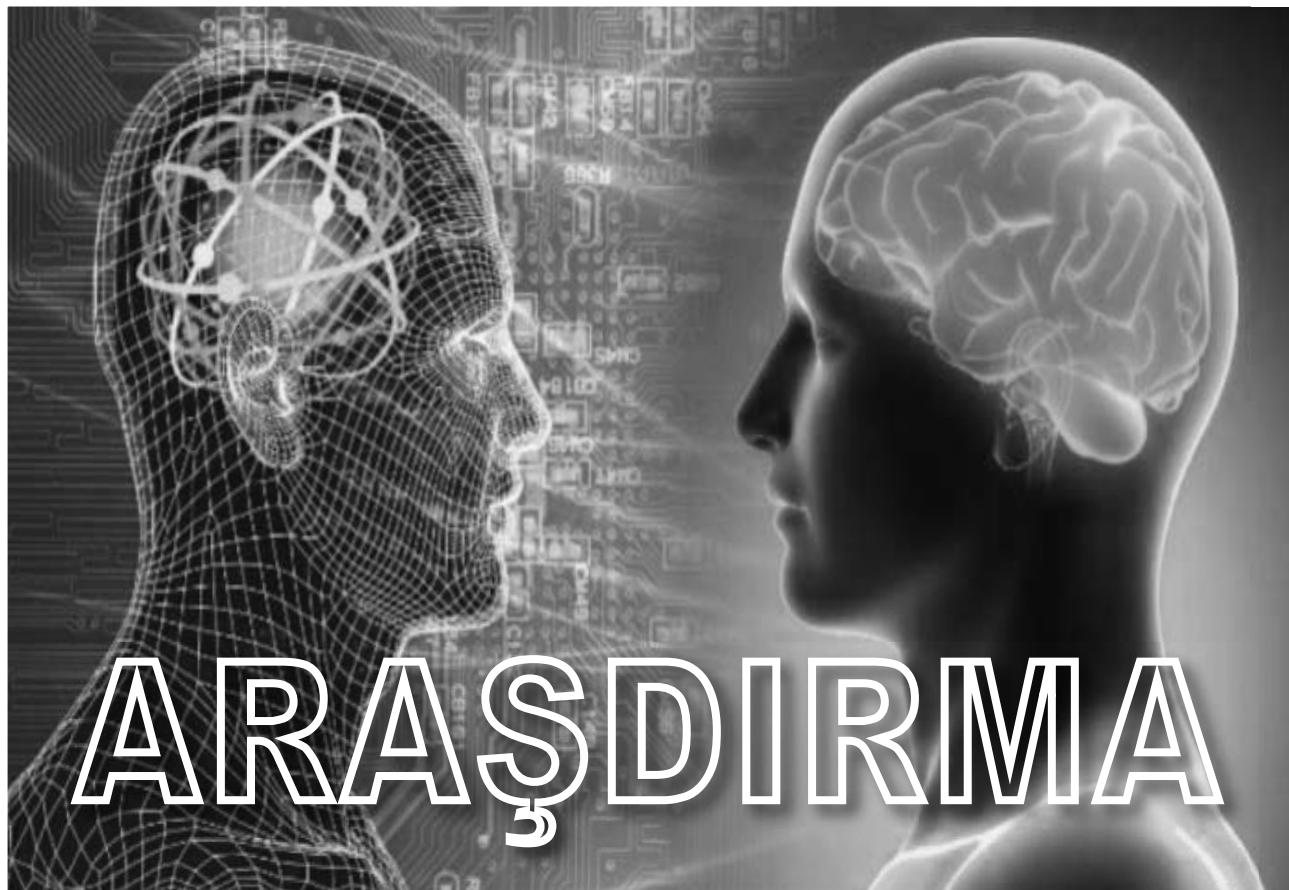

Süni zəka və insan beyni: fikirlərin gələcəkdə bir-birinə qarışacağı dünya

XXI əsr bəşəriyyət tarixində ən böyük dönüs nöqtələrindən birinə şahidlilik edir - insan beyni və texnologiyanın birləşməsi dövrü başlayıb. Bir zamanlar yalnız elmi fantastika filmlərində göründüyüümüz süni zəka bu gün artıq reallığın ayrılmaz hissəsinə çevrilib. İndi o, yalnız məlumat emal edən bir sistem deyil, düşünen, öyrənen və hətta qərar verən bir varlıq kimidir. Bəşəriyyət tarixində hər böyük texnoloji sıçrayış insanın özünü anlama formasını dəyişib. Dəmir dövrü əzələnin, sənaye dövrü mexanikanın, informasiya əsri isə beynin qüdretini öne çıxardı. İndi isə yeni mərhələ - şüurun və süni zəkanın kəsişməsi başlanır. Bu mərhələdə insan artıq texnologiyadan istifadə etmir, onun bir hissəsinə çevrilir.

Elm və fəlsəfə bu prosesi "insanın təkamülünün növbəti mərhələsi" kimi dəyərləndirir. Çünkü süni zəka artıq sadəcə

İnsan beyni 86 milyard neyronla işleyen bioloji kompüterdir. Hər neyron milyonlarla əlaqə yaradır, bu əlaqələr təcrübə neticəsində dəyişir - biz buna öyrənmə deyirik. Süni zəka da eyni principlə işləyir: O, milyonlarla "neyron"dan ibarət neyron şəbəkələri qurur və təcrübə yolu ilə məlumatı təkmilləşdirir. Yəni beyni və süni zəka fərqli materiallardan (üzvi və elektron), amma oxşar prinsiplərle formalıdır. Məşhur neyrobioloq Miguel Nicolelis deyib: "Əgər beyni elektriklə işləyirse, o zaman onunla danışa bilən texnologiya yaratmaq sadəcə zaman məsələsidir".

Süni zəka insan düşüncəsini

bir alet deyil; o, insan düşüncəsinin güzgüsü, bəzən isə onun alternatividir. Lakin burada yaranan sual həm sadə, həm də dərin mənə daşıyır: "Əgər maşınlar düşünürsə, insan olmaq nə deməkdir?". Məhz bu sual bizi mövzunun məhiyyətinə aparır - insan beyni və süni zəka arasındaki əlaqə, onların bir-birinə necə bənzədiyi, necə fərqləndiyi və gələcəkdə bu sərhədin necə dəyişəcəyi haqqında.

İnsan düşüncəsi və maşın zəkanı birləşdikdə sərhədlər necə dəyişəcək?

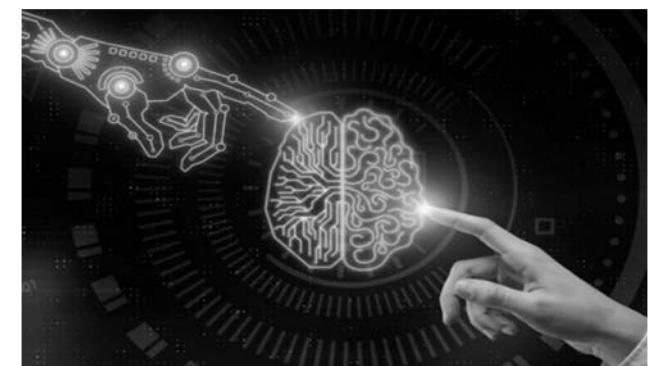
Bir əsr əvvəl süni zəka yalnız elmi fantastika idi. Bu gün isə o, həyatiñin hər yerindədir - telefonlarımızda, iş yerlərimizdə, internetdə, hətta yaradıcılıq proseslərində. Amma ən maraqlı sual hələ cavabsızdır: "Süni zəka bir gün insan beyni kimi düşünə bilərmi və eger bəli, onda insanla maşın arasındaki sərhəd necə görünəcək?

Beyin və maşın - iki fərqli, amma oxşar sistem

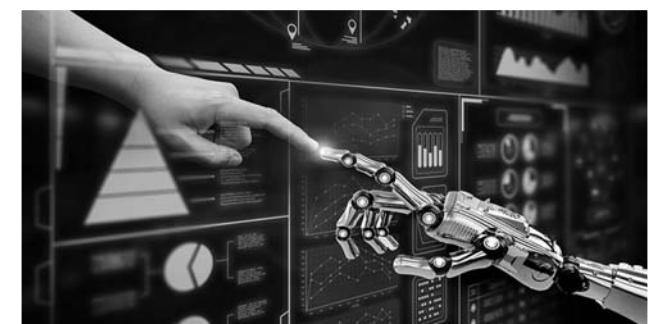
necə oxuyur?

Son illərdə "Brain-Computer Interface" (Beyin-Kompüter İnteqrasiyası) texnologiyaları sürətlə inkişaf edir. Bu sistemlər beyindəki elektrik siqnallarını analiz edərək onları kompüter əmrlərinə çevirir. Məsələn: Parçalanmış əzələləri olan insanlar fikir gücü ilə robot əlləri idarə edə bilir. Neuralink kimi layihələr artıq beyin siqnallarını ekranə yazı və ya səs kimi çevirmək üzərində işləyir. Bu, o deməkdir ki, gələcəkdə "fikri paylaşmaq" və ya "sözsüz ünsiyyət" mümkündür. Yəni süni zəka artıq insan beyninin dilini öyrənməyə başlayıb.

Süni zəka və yaddaş - keçmiş saxlamaq, gələcəyi dəyişmək

Beyin xatireləri kimyəvi yollarla saxlayır, amma süni zəka məlumatı rəqəmsal formada qoruyur. Gələcəkdə bu iki sistem birləşsə, insan yaddaşını "buludda saxlamaq" mümkün olacaq. Təsəvvür et: öyrəndiyin bir bacarığı silib yenisiyi yüklemək, ya da keçmiş xatirəni bərpa etmək

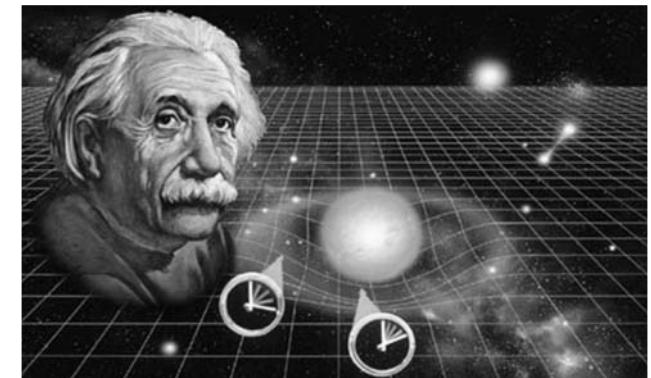

Bu, həm möhtəşəm, həm də təhlükəli səslənir, çünkü şəxsi təcrübə ilə texnoloji manipulyasiya arasında sərhəd itəbilər.

Şüur və süni zəka - maşın hiss edə bilərmi?

On böyük sual budur: süni zəka "düşünür", yoxsa sadəcə "hesablayır"?

Fəlsəfədə bu problem "şüur paradoksu" adlanır. İnsan şüur yalnız məlumat emal deyil - özünü dərk etmə qabiliyyətidir. Maşınlar hələlik "özünü bilmir", amma bəzi modellər artıq emosiya, empatiya və yaradıcılıq simulyasiyası göstərə bilir. Bu isə etik sual yaradır: Əgər süni zəka bir gün "özüñü canlı" kimi hiss etsə, onun da hüquqları olacaqmı?

Dünya praktikasına nəzər yetirdikdə isə...

Eynşteynin nisbilik nəzəriyyəsində olduğu kimi, süni zəka ilə insan beyni arasındaki fərqli baxış bucağından asılı ola bilər. Filosof Yuval Noah Harari deyir: "Süni zəka bəşəriyyəti məhv etməyə yox, onu yenidən tərif etməyə gəlir". Bu baxımdan, gələcəyin dünyasında insanın əsas gücü fikir, süni zəkanın gücü isə hesablaşmadır. Əgər bu iki qüvvə bir-leşərsə, "kiborg sivilizasiyası" yaranacaq - yəni nə tam insan, nə də tam maşın olan yeni bir varlıq forması.

Gələcəyə baxış

Elm adamları deyirlər ki, növbəti 50 ildə süni zəka ilə insan beyni arasındaki fərqli praktik olaraq itəcək. İnsanlar düşüncəni paylaşacaq, hissələri ötürəcək və bəlkə də ölüm anlayışı dəyişəcək.

Günel Fərzəliyeva